

УДК: 378.147:004.007.2

ГЕРАСИМЧУК Тетяна Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ЖУВАНОВ Артур Вікторович

аспірант кафедри технологій машинобудування та ремонту машин, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

АУДИТОРНА І ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ

У статті аналізуються уміння студентів орієнтуватися в матеріалі, розміщеному на навчальному сервері, що допомагає студентам і викладачам вирішувати проблеми з навчальним матеріалом і консультуванням на відстані у зручний час. Також у статті розглянуто, що електронні навчальні матеріали, які більшість студентів використовує все частіше, тож традиційні паперові видання доповнюють електронним Інтернет-ресурсом (сайтом), що дає змогу трансформувати існуючу аудиторну систему, зберігаючи її переваги у вигляді продуктивності самостійного навчання та контролю за навчально-виховним процесом, перейти від групового до індивідуального професійно орієнтованого навчання.

***Ключові слова:** аудиторна, самостійна робота, інтернет-ресурс, електронні навчальні матеріали, інформаційні технології, професійна підготовка*

Постановка проблеми. У рамках здійснення адаптації студентів університету до навчального процесу за майбутньою професією в період вишівського навчання необхідне системне включення студентів у самостійну роботу за допомогою Інтернет-технологій, які дозволять суттєво зекономити час і представити навчальний матеріал у доступному й компактному вигляді. Підготовка фахівців у ВНЗ забезпечується професійними освітніми програмами, на засадах яких розробляються навчальні плани, що містять різні форми організації навчального процесу: аудиторні заняття – лекції, семінари, практичні або лабораторні заняття, контрольні заходи, а також позааудиторні заняття, до яких належить самостійна робота студентів. У чинних навчальних планах ці форми, як правило, подані в рівній пропорції: половина навчальних годин відводиться для роботи в аудиторії, друга половина – для самостійної роботи. Утім, у навчально-методичній літературі помітна тенденція до скорочення в навчальних планах аудиторних годин і збільшення годин, відведених на самостійну роботу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій вплинув на зміну статусу іноземної мови, вивчення якої стає все більш значущим для розширення політичних, економічних і культурних зв'язків, доступу до великого обсягу науково-технічної інформації іноземною мовою. Професійна підготовка фахівців у вищій школі обґрунтована у працях В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало та ін. До проблем формування професійної іншомовної компетентності зверталось багато дослідників: О. Бігич, Р. Гришкова, М. Князян, Н. Микитенко, Л. Морська, О. Москаленко, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, Є. Полат, Ю. Рибінська, О. Тарнопольський, Л. Черноватий та ін.

Метою статті є організація самостійної та позааудиторної роботи студентів, за якої у студента проявляється здатність ставити і вирішувати різні пізнавальні та практичні завдання. Самостійна робота студентів (СРС) має стати основним видом навчальної

діяльності для усіх форм навчання незалежно від того, є вона позааудиторною, чи аудиторною. Лише таким чином можна забезпечити діяльнісний підхід у навчанні, створити умови для ефективного контролю рівня знань, збудувати базу для розвитку системи дистанційної освіти, тобто мати спроможність швидко й безболісно втілювати будь-який прогресивний світовий досвід різноманітних систем освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самостійна робота студентів включає вміння запису лекцій, участь у практичних і лабораторних заняттях, уміння поводитися з технічними засобами навчання, набутими на 1-2 курсах і позааудиторній роботі, що передбачає пошук джерел інформації, відбір матеріалу, конспектування та реферування джерел, систематизацію понять, здійснення дослідницької роботи, підготовку доповідей, рефератів, курсових і дипломних робіт. Види завдань для самостійної роботи студентів припускають наступні типи діяльності: *відтворювальну* (виконання завдання за запропонованим зразком); *реконструктивно-варіативну* (самостійне розв'язання задач за заданим алгоритмом); *частково-пошукову* (бачення проблеми, виділення гіпотези, пошук можливих шляхів вирішення завдань і відбір правильних тощо).

Для вдосконалення самостійної роботи студентів викладачеві необхідно: вивчити ступінь підготовленості студентів до самостійної роботи і допомагати їм оволодівати вміннями самостійної роботи та самоосвіти; виявити бюджет їхнього часу та можливості використання його в різних видах пізнавально-практичної та інших видах діяльності; створювати на основі вивчення інтересів і рівня підготовки студентів підрозділи для подальшої диференційованої роботи (індивідуальні завдання з тем, проблем; індивідуальне планування за курсами).

Слід зазначити, що дидактичний комплекс із навчання іноземної мови має поєднувати загальноприйняті, традиційні методи з методами інтерактивного навчання. Завдяки цьому створюється така навчальна ситуація, коли студент переважно самостійно проводить ознайомлення, закріплення й активізацію мовного матеріалу, а формування мовленнєвих навичок й умінь здійснюється під безпосереднім керівництвом викладача.

Під організацією самостійної роботи студентів, спрямованої на самоосвітню діяльність, розуміємо відбір її змісту, достатнього для здійснення продуктивної діяльності інженера з метою формування професійної іншомовної компетентності із залученням інформаційних технологій. Можна відзначити, що застосування інтерактивних методів навчання на практичних заняттях і поза ними (під час самостійної роботи) має низку переваг перед традиційною формою проведення занять. Ці методи вирішують кілька конкретних завдань в умовах обмеженого часу; дають змогу кожному студенту брати активну участь у проведенні заняття; є засобом установавання взаєморозуміння між викладачем і студентом і між самими студентами; дозволяють демонструвати й активізувати свої знання, проявляти різні якості своєї особистості, зокрема такі, як цілеспрямованість, пізнавальний інтерес, ініціативність, самостійність, уява тощо. Крім того, за такої форми організації навчального процесу у студентів формується бажання і готовність вступати в процес спілкування; упевненість у своїх силах; уміння розуміти своїх співрозмовників і за необхідності знаходити компроміси, здатність реалізовувати цілі комунікативного акту [5].

Оскільки основу навчання студентів у вищій школі складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студентів, що докорінно змінює характер організації навчального процесу, тож стимулює творчий пошук студента [5]. Зрозуміло, що самостійна робота студентів над навчальним матеріалом є одним із найважливіших елементів навчального процесу у ВНЗ, тому проблеми її організації займають чільне місце, вирішальну роль в якому має відігравати запровадження нових освітніх технологій, здатних наблизити освіту України до європейського освітнянського простору.

Для організації СРС необхідне створення відповідної інформаційної бази у друкованій та електронній формах. Завданням викладача має бути організація СРС, поточний контроль

рівня засвоєння навчального матеріалу для своєчасного виправлення помилок, надання кваліфікованої консультації щодо методів самостійної навчальної діяльності [1].

Головними цілями організації самостійної роботи з іноземної мови для студентів – майбутніх інженерів є формування мовленнєвої, навчальної, професійної компетенції, розвиток самостійності як риси особистості. Своєрідність іноземної мови як навчальної дисципліни для майбутніх інженерів полягає в тому, що в ході її вивчення формуються вміння і навички користуватися іноземною мовою як засобом спілкування, отримання нової, професійно значущої інформації. Специфіка цілей самостійної роботи з іноземної мови зумовлює особливості методів, засобів, форм її організації, які змінюються залежно від етапу, змісту і завдань навчання за допомогою інформаційних технологій. На всіх етапах організації СРС важливе значення належить формам її організації, які носили б професійно й особистісно орієнтований підхід. Викладач, у свою чергу, надає допомогу кожному студенту індивідуально. Форми організації самостійної роботи мають бути цікавими і творчими, наприклад тексти на опрацювання, проектна робота, презентації.

Самостійна (аудиторна й позааудиторна) робота студентів з вивчення іноземної мови має здійснюватися за трьома етапами: *комунікативно-формульальний* (адаптаційний), *професійно-діяльнісний* (перехідний) та *компетентнісно орієнтований* (фаховий).

На *першому етапі* вивчення загальної англійської мови студенти вдосконалюють уміння та навички, отримані в загальноосвітній школі, і набувають навичок та вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності. З першого етапу навчання увага приділяється не тільки аудиторному, але й самостійній діяльності, що включає роботу в бібліотеках, планування часу, композицію письмових робіт, виступи з рефератами, опрацювання додаткових модулів. Уже на цьому етапі слід вводити елементи спеціалізації і матеріал, що міститься на веб-ресурсі викладача або ВНЗ, має це відображати.

Другий етап передбачає вивчення англійської мови професійного спрямування, а саме спеціалізація (вивчення фахової лексики), науково-пошукове навчання, інформаційний ярмарок із презентацією, види проектів. На цьому етапі студенти повинні оволодіти знаннями та вміннями, необхідними їм в галузі майбутньої діяльності. Веб-ресурс викладача доцільно розглядати як складову професійної діяльності студентів. На ньому мають бути розділи, що містять: програми, конспекти, методичні вказівки щодо виконання лабораторних, практичних та інших робіт, відповіді викладача на питання з курсу, форуми з дисципліни, консультації в онлайн та офлайн режимах. Протягом *третього етапу* навчальна діяльність студентів спрямована на закріплення та тренування в ситуативному мовленні лексичних одиниць професійного спрямування. Важливим елементом самостійної роботи студентів на третьому етапі має бути опрацювання автентичних професійно спрямованих літературних джерел.

Організація навчальної діяльності студентів із використанням Інтернету передбачає використання новітніх педагогічних технологій, що стимулюють розкриття внутрішніх резервів кожного студента й одночасно сприяють формуванню соціальних і психологічних якостей особистості. При формуванні навчальної діяльності в Інтернеті необхідно, щоб мовний матеріал був емоційно забарвлений, мав цілеспрямоване значення, ураховувалися професійні уподобання студентів. Для досягнення емоційної забарвленості навчання іноземної мови необхідно використовувати із чергуванням різних видів навчальної діяльності, включенням у навчальний процес комунікативної діяльності, використання пізнавальних та автентичних текстів [4]. У процесі роботи в Інтернеті студенти знайомляться з країнознавчою інформацією, культурними аспектами країни мови, що вивчається, персональними сайтами відомих фахівців тощо.

Особливої уваги заслугоує врахування унікальних можливостей електронних ресурсів, а саме: комп'ютерна візуалізація навчального матеріалу; миттєвий зворотній зв'язок між студентом і викладачем; зберігання великих обсягів інформації з можливістю її передавання; швидкий доступ студентів до центрального банку даних; автоматизація

процесів інформаційно-пошукової діяльності; опрацювання результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового відтворення його фрагменту, або самого експерименту загалом; автоматизація інформаційно-методичного забезпечення; управління навчально-виховним процесом і контроль за якістю [3].

Інтегровані комплекси – традиційні паперові видання й електронний Інтернет-ресурс (сайт) – можна використовувати в дистанційній системі навчання, при самостійній роботі студентів усіх форм навчання, проведенні аудиторних занять із максимально індивідуалізованим підходом – аудіо- чи відеолекції, практичні заняття, тренінги, тестові завдання тощо. Студенти отримують доступ до багатьох інформаційних ресурсів і змогу працювати разом над різними проблемами (проектами) з представниками інших країн у рамках телеконференцій, відеоконференцій. Спільна праця стимулює студентів до ознайомлення з різними поглядами на конкретну проблему, до пошуку додаткової інформації, оцінювання отриманих результатів тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищесказане, зазначаємо, що на сьогодні відсутній єдиний погляд на формування структури аудиторної і самостійної роботи та єдиної методології з метою формування професійної іншомовної компетентності майбутніх інженерів з використанням інформаційних технологій. Саме виші покликані й повинні найближчим часом стати фундаментом формування нової Інтернет орієнтованої свідомості молодих людей. Викладач у своїй діяльності має керуватися як традиційними, так і нетрадиційними методами навчання. Головне – сформувавати у студента спосіб мислення, спрямований на самостійне і свідоме оволодіння Інтернетом, навчити використовувати інформацію для самоосвіти, підвищення кваліфікаційного рівня. Інформаційні й комунікаційні технології, засновані на Інтернеті, стають нині одними з провідних аспектів наукової діяльності у ВНЗ. Їх використання на новому рівні дозволяє забезпечувати інтерактивність навчання, створювати спеціальне навчальне середовище.

Список використаних джерел

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : [навч. посіб.] / Н. В. Ботвина. – К. : «АртЕк», 2000. – 208 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник / За редакцією В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: [монографія] / Н. П. Волкова. – Донецьк : Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.
4. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский. – [изд. 5, испр.]– М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
5. Ніколаєва С. Ю. Ступенева система освіти в Україні та система навчання іноземних мов / С. Ю. Ніколаєва, О. П. Петрашук, Н. О. Бражник. – К.: Ленвіт, 1996. – 89 с.

References

1. Botvyna, N.V. (2000). Mizhнародni kulturni tradyciyi: mova ta etyka dilovoyi komunikaciyi [*International cultural traditions: language and ethics of business communication*]. Kyiv: "ArtEk" [*in Ukrainian*].
2. Kremen, V.G., Stepko, M.F., Bolyubash, Ya.Ya., Shynkaruk, V.D., Grubinko, V.V., Babyn, I.I. (2004). Vysha osvita Ukrainy i Bolonskiy proces: Navch. Posibnyk [*Higher education of Ukraine and Bologna process*]. Ternopil: Bogdan [*in Ukrainian*].
3. Volkova, N.P. (2005). Profesijno-pedagogichna komunikaciya: teoriya, texnologiya, praktyka [*Professional-pedagogical communication: theory, technology, practice*]. Donetsk: DNU [*in Ukrainian*].
4. Vygotsky, L.S. (1999). Myshlenye y rech [*Thinking and speech*]. Moscow: Labyrynt [*in Russian*].

5. Nikolayev, S.Yu. (1996). Stupeneva systema osvity v Ukraini ta systema navchannya inozemnyh mov [*Graduate system of education in Ukraine and system of teaching foreign languages*]. [in Ukrainian].

HERASYMCHUK Tetiana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Foreign Languages Department, Kharkiv National Automobile and Highway University;

ZHUVANOV Arthur, post-graduate student of the Department of Technology of Machine Building and Machine Repair, Kharkiv National Automobile and Highway University

AUDIENCE AND OUT-OF-CLASS STUDENTS SELF-STUDY AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS WITH THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES

Abstract. *According to the nowadays needs, the teacher's task is to preserve and focus attention on basic knowledge, in order to make students free from memory of excessive information material that is rapidly changing. It is necessary to form the content, and according to the student's efforts form basic knowledge of laws, foreign language concepts to bring learning into practice, to form a creative approach, independent thinking, and the ability to apply knowledge in higher education practical activities. "The teacher is not the one who teaches, but the one who learns" and accordingly: "The student is not the one who is being taught, but the learner". Only with such understanding of the students learning process organization, we will be able to ensure the viability of the graduates, their competitiveness not only in our country but also in the world labor market.*

Students self-study should become the main form of educational activity for all forms of education, regardless of whether it is non-audience or classroom. Only in this way we can provide an active approach to learning, create conditions for effective control of the level of knowledge, build a basis for the development of a distance education system, that is the ability for quick and painless implement of any progressive world experience of various educational systems. Due to the lack of auditorium time, difficulties arise in creating of a learning-speech mode, which in the didactic-methodical plan replaces the natural linguistic environment. The success of teaching professionally oriented speech of the future engineers depends in many ways on the selection of linguistic material, in particular, on the basis of which the relevant skills and abilities are formed.

Key words: *auditorium, self-study, internet resource, electronic teaching materials, information technologies, professional training.*

*Одержано редакцією: 25.01.2018 р.
Прийнято до публікації: 09.02.2018 р.*